

ҲАЙНРИХ БЁЛЛ ВА РЕАЛИЗМ

Шаҳноза Куванова Омоновна

Қарши давлат университети эркин тадқиқотчиси

E-mail: kuvanova_7576@list.ru

Суюнов Бекзод Хасан ўғли

Қарши давлат университети учинчи курс талабаси

E-mail: suyunov_2003@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Ҳ.Бёлл сара ҳикоялар мажмуасида уруш ва уруш келтирган оқибатларнинг реал манзарасини жонли тарзда баён этган. У ажойиб романлари учун Нобель мукофатига сазовор бўлди.

Таянч сўзлар: роман, ёзувчи, матн, ўқиш, яратиш, бадиий тасвир, яшаш, ижодкорлик.

ANNOTATION

In a collection of short stories, Byoll vividly described the real picture of war and the consequences of war. He as awarded the Nobel Prize for his outstanding novels.

Key words: novel, wreiter, text, reading, creation, artistic image, life, creativity.

Олмон ёзувчиси ва романависи, суҳандон ва драматург Ҳайнрих Теодор Бёлл 1917 йилнинг 21 декабрида Кёльн шаҳрида ҳунарманд-косиб оиласида туғилган. Ҳайнрих Бёллнинг болалик ва ўсмирлик йилларида оиласи Кёлннинг турли ҳудудларида истиқомат қилганлиги туфайли, уларнинг хонадони тез-тез кўчишга мажбур бўлган. Шунинг учун ҳам ёш Ҳ.Бёлл Кёлндаги барча ҳудудлар тарихини, анъаналарини жуда яхши билган. Унинг асарлари орқали Кёлн манзаралари кўз ўнгимизда аниқ тиниқ гавдаланади.

Ҳайнрих ёшлик йиллариданоқ жуда кўп мутолаа қиларди. Айниқса, у XIX аср жаҳон адабиётидан О. Бальзак, Ч. Диккенс ва Ф. Достоевскийларнинг романларини, немис адабиётидан эса Ф. Кафка, Клайст Ҳёлдирлин каби ёзувчиларнинг асарларини берилиб ўқийди. Ҳайнрих 1924-1928 йилларда халқ мактабида, кейин қирол Вилхелм давлат гимназиясида таҳсил олгач, Бонда китоб савдосини ўрганди. 1938 йилда у давлат хизматига киради. 1939 йилнинг ёз ойида Кёльнда германистика ва мумтоз филология йўналиши бўйича ўқишга қабул қилинади, лекин афсуски, у сентябр ойида ҳарбий хизматга чақирилади ва урушда 1945 йилгача қолиб кетади. Уруш йиллари Ҳ. Бёлл, асосан, яқинларига хатлар ёзиб, урушдан кейинги йилларда улар асосида беллетристик асарлар битди.

1945 йилнинг ноябр ойида Ҳ. Бёлл урушдан қайтади. Урушдан кейин у яна университетда ўқишни давом эттиради. Ҳайнрих Бёлл университетда ўқиш билан бир пайтда кўпгина ҳикояларни журналлар саҳифаларига эълон қилади. У урушдан қолган вайроналарни, табиатнинг ва атроф-муҳитнинг ночор ҳолга туширилганлиги одамларни руҳан ва маънан эзилиши, озиқ-овқат танқислиги каби ҳолатларни ўз кўзи билан кўрган ва ўзининг «Поезд ўз вақтида келди» («Der Zug war pünktlich») илк ҳикоялар тўпламини 1949 йилда ёзишига сабаб бўлди. 1950 йилда эълон қилинган «Саёқ Спа...дан келаётирсанми?» («Wanderer, kommst du nach Spa») сара ҳикоялар мажмуасида уруш ва уруш келтирган оқибатларнинг реал манзараси жонли тарзда баён этилган. «Пичоқли одам» («Der Mann mit den Messern», 1948), «Қаерда эдинг, Адам?» («Wo warst du, Adam», 1951), «Бир аскар тўрвасининг тарихи» («Abenteuer eines Brotbeutels», 1953), «Почта откриткаси» («Die Postkarte», 1953), «Доктор Муркенинг сукути» («Doktor Murkes gesammeltes Schweigen», 1955), «Ёмон романлардагидек» («Wie in schlechten Romanen», 1956), «Ирланд кундалиги» («Irisches Tagebuch», 1957), «Тутқич бермаслар» («Die Spurlosen», 1957), «Тўққиз яримдаги биллиард» («Billiard um halbzehn», 1959), каби турли жанрларда ёзилган машҳур асарлари фикримизнинг далилидир. 1953 йилда Ҳайнрих Бёлл ёзган «Бир сўз демади»(

«Und sagte kein einziges Wort») романида Богнер жуда ҳам камбағалликдан тўйган, лекин яхши яшаш учун курашишга ҳам иштиёқи йўқ одам сифатида тасвирланади. Ёзувчи ўзининг «Эгасиз уй» («Haus ohne Hüter», 1954) романида ҳам уруш даври воқеаларини қаламга олган. Унда асар қаҳрамони бўлган қуйи табақага мансуб одамларнинг ҳаётга бўлган лоқайд қарашлари ифодаланган. Бундан ташқари яна иккита отасиз боланинг тақдири реал манзараларда ҳикоя қилинади. 1950- йилларнинг ўрталарига келиб Ҳайнрих Бёлл асарлари бутун дунё буйлаб тарқала бошлайди. 1951-йил 1-майда халқаро анжуманда у ўзининг 1949-йилда ёзилган «Die schwarzen Scharfen» («Қора тўда ёхуд яширин ҳарбий отряд») номли ҳикоясини ўқиб беради ва бу уни машҳур бўлиб кетишига сабаб бўлади. У мазкур ҳикояси учун «47- йиллар гуруҳи» мукофотиغا сазовор бўлди. Биз Ҳайнрих Бёллнинг сатирик асарларини ўқир эканмиз ёзувчининг қанчалик сўз сеҳргари эканлигини эътироф этамиз. У сўзларни ўз ўрнида қўллаб, асил мақсади, зулумсиз тинч ва озод яшашни ҳохлашини аниқ баён этган.

Ҳайнрих Бёлл ўзининг «Катарина Блумнинг йўқолган обрўси ёхуд зулум қандай килиб чиққан ва у нимага олиб килиши мумкин» («Die verlorene Ehre der Katharina Blum oder; Wie Gewalt entstehen und wohin sie fueren kann») номли асарида терроризмнинг сабаблари ва оқибатлари ҳақида сўз юритади. Ёзувчи бу асар учун 1972-йилда «Бухнер» мукофотиغا сазовор бўлган. Ҳ. Бёлл 1970-йилда Германия ёзувчилар РЕИ кулуби президенти сифатида фаолият кўрсатган. 1972-йилда «Хоним билан тушилган гуруҳ портрети» («Gruppenbild mit Dame», 1972) романи учун Нобель мукофотиغا сазовор бўлди. «Аёллар дарё манзаралари олдида» («Frauen vor Flusslandschaft», 1985) адибнинг китобхонларга манзур бўлган сўнги асаридир.

Ҳайнрих Бёллнинг ҳар бир асари ўзига хос, бадиий тасвирга бой ва ҳаққонийлиги билан ажралиб туради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Шавкат Каримов. Немис адабиёти тарихи. Мумтоз сўз. Тошкент, 2010,- Б. 138.
2. Улуғбек Ҳамдамов. Жаҳон адабиёти: модернизм ва постмодернизм. Ўқув қўлланма. – Тошкент: Академнашр, 2020. – Б. 165.
3. Қозоқбой Йўлдошев. Ёник сўз. Янги аср авлоди. Тошкент, 2006, - Б. 388.

